

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035 (VNS 4/2022 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten ympäristövaliokunnalle. Määräaika: 2.12.2022.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ympäristöneuvos Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Riikka Siljander, ympäristöministeriö
- luonnonvaraneuvos Heikki Granholm, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Markku Kinnunen, työ- ja elinkeinoministeriö
- tutkija Kalle Aro, Luonnonvarakeskus
- puheenjohtaja Markku Ollikainen, Suomen ilmastopaneeli
- tutkija Ville Lähde, BIOS-tutkimusyksikkö
- energia-asiantuntija Anssi Kainulainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry
- johtava asiantuntija Maarit Kari, ProAgria Keskusten Liitto ry
- pääsihteeri Petteri Taalas, World Meteorological Organization

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- saamelaiskäräjät
- Suomen ympäristökeskus
- Bioenergia ry
- Energiateollisuus ry
- Paliskuntain yhdistys
- ProAgria Keskusten Liitto ry
- Sahateollisuus ry
- Suomen Biokierto ja Biokaasu ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

- Suomen Lähienergialiitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä ilmastolain suunnittelujärjestelmästä ja toimintaympäristön muutoksista

Valtioneuvosto hyväksyi kesän 2022 aikana kolme ilmasto- ja energiapolitiikan keskeistä suunnitelmaa eli ilmasto- ja energiastrategian, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU) sekä maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman. Suunnitelmat on toimitettu eduskunnan käsiteltäväksi valtioneuvoston selontekoina (VNS 4/2022 vp, VNS 6/2022 vp ja VNS 7/2022 vp). Selonteissa on kyse kokonaisuudesta, jolla pyritään varmistamaan erityisesti heinäkuun alusta voimaan tulleen uuden ilmastolain sisältämän hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen vuonna 2035.

Uuden ilmastolain mukaiseen ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmään kuuluvat pitkän aikavälin suunnitelma, keskipitkän aikavälin suunnitelma, ilmastomuutokseen sopeutumista koskeva suunnitelma sekä maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma. Ilmastolain siirtymäsäännösten mukaan suunnitelmien laatimiseen on kuitenkin sovellettu vielä aiemmin voimassa olleen lain säännöksiä. Maa- ja metsätalousvaliokunta on ilmastolakia koskeneen hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä korostanut, että ilmastolain mukaisten eri suunnitelmien koordinoinnista keskenään ja suhteessa myös työvoima- ja elinkeinoministeriön johdolla vaalikausittain valmisteltavaan ilmasto- ja energiastrategiaan tulee huolehtia (MmVL 8/2022 vp — HE 27/2022 vp). Maa- ja metsätalousvaliokunta on kuullut asiantuntijoita näistä kolmesta Suomen ilmastopolitiikan kannalta keskeisestä selonteosta pääosin samanaikaisesti. Tässä ympäristövaliokunnalle osoitetussa lausunnossa valiokunta tarkastelee keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa erityisesti oman toimialansa näkökulmasta eli ensisijaisesti suunnitelmassa maa- ja metsätaloudelle esitettyjen ilmastotoimien kannalta sekä lisäksi myös maa- ja metsätalouden kannalta merkityksellisten liikenteen päästövähennystoimien kannalta.

Käsiteltävänä olevat suunnitelmat on ainakin osittain valmisteltu aikataulullisesti rinnakkain ja niiden laatimisessa on myös hyödynnetty samaa tietopohjaa, joka on syntynyt niin sanotun Hiisi-hankkeen (Hiilineutraali Suomi 2035) tulosten ja skenaarioiden perusteella. Erityisenä haasteena suunnittelutyössä ovat tällä kertaa olleet toimintaympäristössä tapahtuneet ja tapahtuvat nopeat muutokset. Kansallisia suunnitelmia on jouduttu pitkälti valmistelemaan tilanteessa, jossa Venäjän ryhtymisestä hyökkäyssotaan ei vielä tiedetty. Venäjän aloitettua sotatoimet Ukrainassa huoltovarmuuden merkitys on korostunut erityisesti energiahuollon toimitusvarmuuden, ruokaturvan sekä energian ja ruoan omavaraisuuden näkökulmasta.

Lisäksi vasta suunnitelmien valmistelun loppuvaiheessa saatiin ennakkotiedot metsänkasvun hidastumisesta ja maankäyttösektorin muuttumisesta päästölähteeksi. Toukokuussa 2022 julkistettiin vuotta 2021 koskeva kasvihuonekaasuinventaarion pikaennakkotieto, jossa maankäyttösektori oli muuttunut päästölähteeksi. Hyväksyessään valtioneuvoston selonteon maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta kesällä 2022 hallitus päätti käynnistää täydentäviä lisätoimia edistääkseen hallitusohjelman ja ilmastolain tavoitteita. Yksi lisätoimista oli Luonnonvarakeskuksen selvitys siitä, miksi maankäyttösektori (LULUCF) oli muuttunut päästölähteeksi ja mitä se tarkoitti.

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

taa EU:n velvoitteiden toteutumisen osalta. Luonnonvarakeskuksen 21.12.2022 julkaistun selvityksen mukaan metsien nettonielun vähenemisen merkittävimmät syyt ovat puuston kasvun hidastuminen, hakkuumäärä ja uusi maaperäpäästöjen arviointitapa.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että edellä kuvatut toimintaympäristön muutokset edellyttävät suunnitelmien ja erityisesti niihin sisältyvien vaikutusarviointien päivittämistä siten, että muutoksiin on mahdollista reagoida myös muuttamalla tarvittaessa suunniteltuja päästövähennystoimia. Suunniteltujen ilmastotoimien vaikutusten arvioiminen on välttämätöntä, jotta voidaan valita taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäviä toimenpiteitä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma on nyt toista kertaa eduskunnan käsiteltävänä. Ensimmäinen suunnitelma valmistui vuonna 2017. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tarkastellaan sekä taakanjakosektorin vuodelle 2030 asetetun päästövähennysvelvoitteen saavuttamista että taakanjakosektorilla tarvittavia päästövähennystoimia vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi. YK:n ilmastosopimusta täsmentävä Kioton pöytäkirja tuli voimaan vuonna 2005, mistä johtuen KAISU:ssa tarkasteltuja taakanjakosektorin päästöjä on verrattu vuoden 2005 tilanteeseen. Komission kesällä 2021 julkaistun uuden taakanjakoehdotuksen mukaan Suomen kasvihuonekaasujen päästövähennysvelvoite taakanjakosektorille vuodelle 2030 on 50 prosenttia verrattuna vuoden 2005 tasoon. Tämän velvoitteen täyttäminen on ollut lähtökohdana KAISU:n laatimiselle. Suunnitelman keskeisen sisällön muodostavat näin ollen ne toimet, joilla Suomi pystyy puolittamaan taakanjakosektorin päästöt vuoteen 2030 mennessä.

Euroopan unionin tasolla ilmasto- ja energiavoitteet ovat viime vuosina merkittävästi tiukentuneet EU:n 55-valmiuspaketin ja REPowerEU-suunnitelman myötä. EU:n pitkän aikavälin tavoite on saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2050 mennessä, eli päästöjä tulee vähentää siten, että kokonaispäästöjen määrä vastaa nielujen aikaansaamaa poistumien määrää. Valiokunta toteaa, että monet ilmastopolitiikkaan vaikuttavat prosessit Euroopan unionissa ovat vielä kesken, mikä on asettanut kansallisten ilmastosuunnitelmien laatimiselle lisähaasteita edellä jo mainittujen toimintaympäristön muutosten lisäksi.

Taakanjakosektorille kuuluvat liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energiankäytön päästöt. Taakanjakosektorin päästöt olivat vuonna 2020 noin 18 prosenttia pienemmät kuin vuonna 2005. Vuodesta 2005 päästöt ovat vähentyneet kaikilla sektoreilla maataloutta lukuun ottamatta. Esimerkiksi liikenteen päästöt kotimaan lentoliikennettä lukuun ottamatta ovat vähentyneet noin 2,2 miljoonaa ja rakennusten lämmityksen noin 2,0 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia.

Taakanjakosektorin päästökehitys ei kuitenkaan nykyisillä toimilla riitä saavuttamaan asetettuja päästötavoitteita. Jotta voidaan saavuttaa tarvittava päästötaso vuonna 2030, tarvitaan vähintään 5,6 miljoonan hiilidioksidiekvivalenttitonnin edestä uusia toimia. Tämänhetkisen arvion perusteella suunnitelmaan sisältyvän toimenpideohjelman toimilla saadaan vuoteen 2030 mennessä aikaan joustot mukaan lukien 5,7 miljoonan tonnin päästövähennykset perusskenaarioon verrattuna. Tämä riittää siihen, että Suomelle asetettu EU:n taakanjakosektorin tavoite toteutuu 0,1 miljoonan tonnin ylityksellä eli sektorin päästöt ovat 17,1 miljoonaa tonnia vuoteen 2030 mennessä.

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

Suunnitelmassa esitetyt toimet kuvaavat käytössä oleviin tietoihin ja laskentamalleihin perustuvan päästövähennyspolun vuoteen 2030, ja näin ollen hallitusohjelmassa ja uudessa ilmastolaissa asetetun vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää lisäksi uusia toimia vuoden 2030 jälkeiselle ajalle.

EU-lainsäädännössä sallitaan jäsenmaille taakanjakosektorin päästövähennysvelvoitteen täyttämiseksi useiden erilaisten joustokeinojen käyttö. Kertaluonteinen jousto päästökaupparektorilla tarkoittaa mahdollisuutta päästöoikeuksien mitätöintiin päästökaupassa ja vastaavien yksiköiden luomiseen taakanjakosektorille, mikä pienentää Suomessa päästövähennystarvetta taakanjakosektorilla 0,7 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi Suomessa voidaan poistumilla kompensoida taakanjakosektorin päästöjä maankäyttösektorin ollessa nettonielu enintään 0,45 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia vuosina 2021—2030. Mikäli maankäyttösektorista muodostuu laskennallisesti päästölähde, päästöjä voidaan joutua kompensimaan lisäpäästövähennyksillä taakanjakosektorilta. Päästöyksiköitä voi myös hankkia sellaiselta jäsenvaltiolta, jonka kokonaispoistumat ylittävät kokonaispäästöt. Nielujen vahvistamistavoitteen toimeenpano perustuu maankäyttösektorin ilmasto-ohjelman laadintaan.

Maa- ja metsätalousvaliokunta tulee tarkastelemaan kysymystä maankäyttösektorin nettonielujen muutoksesta lähemmin maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman käsittelyn yhteydessä. Valiokunta korostaa, että ilmastonmuutoksen hillinnässä ensisijainen keino ja tavoite on vähentää fossiilisia päästöjä, mikä tulee ottaa huomioon eri sektoreiden välisten päästövähennysten joustojen hyödyntämisessä. Metsänielut ovat tärkeässä osassa ilmastonmuutoksen hillinnässä, mutta niihin liittyy merkittäviä epävarmuuksia kasvun vaihteluista ja ilmastonmuutoksen myötä todennäköisesti yleistyvistä metsätuhoista johtuen.

Suunnitelman mukaiset ilmastotoimet maa- ja metsätaloudessa

Valiokunta toteaa, että Suomessa maa- ja metsätalous ovat niitä toimialoja, joilla ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat tuntuvia ja jotka kohtaavat uudet haasteet ensimmäisinä. Tutkimusten mukaan ilmaston muutokset toteutuvat nopeimmin pohjoisilla alueilla. Toisaalta on tärkeää muistaa, että maa- ja metsätalous ovat ratkaisevassa asemassa ilmastotavoitteiden saavuttamisessa mahdollistaessaan aktiivisen hiilensidonnan. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt ovat peräisin hajallaan olevista biologisista päästölähteistä, joten niiden vähentäminen on vaikeampaa kuin monella muulla sektorilla.

Valiokunta toteaa, että päästöjen ja poistuminen mittaukseen ja arviointiin liittyy epävarmuuksia, ja erityisesti on syytä huomata, että niin sanottujen vertailutasojen käyttö tietyissä maankäyttösektorin tilinpitoluokissa merkitsee, että näiden luokkien osalta luokan tulos ei kerro siitä, onko luokka kasvihuonekaasujen todellinen biologinen nielu tai päästölähde. Keskipitkän aikavälin suunnitelma perustuu parhaaseen suunnitelmaa laadittaessa käytettävissä olleeseen tietopohjaan. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä raportoidaan useammalla raportointisektorilla. Taakanjakosektorille kuuluvat maataloussektorilla raportoitavat metaani- ja dityppioksidipäästöt, jotka ovat pääasiassa peräisin tuotantoeläimistä, lannasta ja maaperästä, sekä kalkituksen hiilidioksidipäästöt. Lisäksi pieniä määriä päästöjä syntyy urealannoituksesta ja kasvintähteiden peltopoltosta.

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

Maatalouden taakanjakosektorille laskettavat päästöt ovat pysyneet suhteellisen tasaisena viime vuosina. Päästöjen osuus Suomen kokonaispäästöistä, maankäyttösektori pois lukien, on noin 12 prosenttia ja taakanjakosektorin päästöistä runsaat 20 prosenttia. Vuonna 2020 päästöt pysyivät edeltävän vuoden tasolla, ollen 6,6 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Vuonna 2020 päästöt koostuivat valtaosin viljelysmaan dityppioksidipäästöistä (54 %) ja kotieläinten ruoansulatuksen metaanipäästöistä (32 %) sekä lisäksi vähäisemmässä määrin lannankäsittelyn dityppioksidija metaanipäästöistä (11 %) sekä kalkituksesta ja urealannoituksesta tulevista hiilidioksidipäästöistä (3 %).

Nyt jo käytössä olevien toimenpiteiden eli niin sanotun maatalouden perusskenaarion perusteella maatalousmaiden päästöjen oletetaan kasvavan, koska eloperäisten maiden viljely lisääntyy edelleen aiempien vuosien tapaan. Keinolannoitteiden käytöstä aiheutuvat päästöt pysyvät skenaariorissa ennallaan. Lannanlevityksen ja laidunlannan päästöjen arvioidaan vähentyvän hieman eläinten määrän vähenemisen myötä. Lisääntyvä nurmiala ja kerääjäkasvien nykyisenkaltainen jatkuva käyttö lisäävät kasvintähteiden päästöjä, mutta vähentävät typen mineralisaation päästöjä kivennäismailta, joten niiden nettovaikutus jää pieneksi.

Maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistoimia suunniteltaessa tulee keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman mukaan tunnistaa kotimaisen ruuantuotannon merkitys koko yhteiskunnalle ja varmistaa, että esitettävät toimet eivät uhkaa kansallista ruokaturvaa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että Suomen huoltovarmuudesta huolehditaan kaikissa olosuhteissa. Ilmastotoimet tulee kohdentaa siten, että varmistetaan ruuan tuotantoon suuntautuneiden aktiiviviljelijöiden mahdollisuudet tuottaa korkeita satoja myös tulevaisuuden ilmasto-oloissa.

Maatalouden ilmastotoimenpiteiden osalta kyse on erityisesti EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) perusteella toimeenpantavista päästövähennystoimista. Yhteisen maatalouspolitiikan kansallisen suunnitelman hyväksymisen yhteydessä valtioneuvosto asetti tavoitteen maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi 29 prosentilla vuoden 2019 tasosta vuoteen 2035 mennessä. Päästövähennykset toteutetaan suunnitelmaan sisältyvillä ja sen ulkopuolisilla sekä markkinaehtoisilla toimenpiteillä tukien ruuantuotannon kannattavuusedellytysten parantamista. Suunnitellut maatalouden päästövähennystoimet liittyvät erityisesti turvemaiden päästöjen hillitsemiseen, kuten turvemaiden viljelyyn korotetulla veden pinnalla, kivennäismaiden hiilensidonnan lisäämiseen, täsmäviljelyyn sekä lypsylehmien metaanituoton vähentämiseen.

Vuoden 2023 aikana selviää, missä laajuudessa maanomistajat ovat alkavalla tukikaudella valmiita tarttumaan tarjottuihin tukiin. Nykyisessä maatalouden ja elintarvikemarkkinoiden tilanteessa edellytykset ja kannustimet nopeisiin päästövähennyksiin ovat heikot. Lisäkannustimilla merkittävät päästövähennykset ovat kuitenkin mahdollisia. Onkin tärkeää, että tuki-instrumentteja muokataan houkuttelevammiksi tavallista nopeammalla aikataululla, jos tukien piiriin tulevien maa-alueiden havaitaan jäävän liian vähäisiksi tarvittaviin päästövähennyksiin nähden.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa on arvioitu, että edullisia päästövähennystoimia on käytettävissä esimerkiksi energiatehokkuuden parantamiseksi sekä turvemaiden päästöjen vähentämiseksi. Valiokunta viittaa energiahuollon osalta energia- ja ilmastostrategiaan (VNS 6/2022 vp), josta valiokunta lausuu erikseen. Strategian mukaan Suomen energiahuollon huoltovarmuus perustuu hajautettuun energiantuotantoon ja monipuolisiin energialähteisiin.

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa esitetään pellonkäyttöön liittyvinä toimina, että turvepelloilla korotetaan vedenpintaa ja viljelykasvina on esimerkiksi nurmi tai ruokohelpi tai jokin muu kosteikkoviljelyyn sopiva kasvi. Vedenpinnan nostamiseksi ja sääntelemiseksi on mahdollisuus saada investointi- ja hoitotukea säätösalaajitukseen. Valiokunta pitää turvemaille suunniteltujen toimenpiteiden osalta haasteellisena, että turvemaiden määrittely ei ole yksiselitteistä eikä toimenpiteiden kohdentaminen näin ollen myöskään ole aivan yksinkertaista. Kuten edellä on jo tuotu esiin, tulee lisäksi ottaa huomioon, että maatalousmaa ei ole ainoastaan kasvihuonekaasupäästöjen lähde, vaan se pystyy myös sitomaan ilmakehästä hiiltä maaperään.

Yhteisen maatalouspolitiikan mukaisissa ympäristökorvauksissa ja viherryttämistuessa on tukikaudella 2023—2027 mukana myös hiiliviljelyyn liittyviä toimia. Ympäristökorvauksissa näitä ovat talviaikainen kasvipeitteisyys, ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen, kerääjäkasvit, viherlannoitusnurmety, orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla sekä saneerauskasvit. Viherryttämistuessa hiilen sidontaa pyritään edistämään pysyvän nurmen toimella. Täydentävissä ehdoissa, joita tukia hakevien viljelijöiden on noudatettava täyden tuen saadakseen, on sängin polton kielto ja kesantojen sänki- tai kasvipeitevaatimus. Muita maatalouden päästöihin vaikuttavia keinoja KAISU:ssa ovat muun muassa peltojen kiinteistörakenteen parantaminen ja luomutuotannon lisääminen sekä lannan käsittelyn ja ravinteiden kierrätyksen tehostaminen.

Suomessa metsät ovat merkittävä hiilinielu, ja tältä osin metsiin liittyvien ilmastotoimien tarkastelu sisältyy edellä kuvatulla tavoin ensisijaisesti maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaan. Metsissä syntyy kasvihuonekaasupäästöjä erityisesti turvemaapeltojen ja ojitettujen turvemaametsien maaperästä. Laki metsityksen määräaikaisesta tukemisesta ja sen nojalla vuodesta 2021 alkaen myönnetty metsitystuki vaikuttavat myös keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tarkasteltuun taakanjakosektoriin, kun joutoalueita, entisiä turvetuotantoalueita ja maatalouskäytöstä poistuneita turvapeltoja siirtyy metsityksen myötä metsämaaksi. Valiokunta pitää joutoalueiden metsitystä kannatettavana ja toteaa, että joutoalueiden metsitystuen kysyntä on tähän mennessä ollut jopa ennakoitua suurempaa. Laki metsityksen määräaikaisesta tukemisesta on voimassa vuoden 2023 loppuun. Selonteossa todetaan, että vuoden 2023 jälkeiselle ajalle arvioidaan edellytyksiä metsitystuen jatkamiselle sekä tukijärjestelmän mahdollista laajentamista myös viljelyssä oleville pelloille siten, että se koskisi myös esimerkiksi maatalouskäytössä olevia pieniä lohkoja, jotka ovat heikkotuottoisia ja paksuturpeisia tai muita runsaspäästöisiä alueita.

Selonteossa on tuotu esiin myös maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen yhteys ravinteiden kierrätykseen ja biokaasun tuotantoon. Biokaasun tuotannon lisääminen biojätteistä mahdollistaa niiden mätänemisestä syntyvien metaanipäästöjen välttämisen sekä ravinteiden kierrätyksen, joka vähentää päästöjä rajoittamalla tarvetta valmistaa uusia lannoitteita. Maataloudessa biokaasun tuotanto voi välillisesti vähentää pellon raivausta ja siitä syntyviä päästöjä ilmaan ja vesistöihin.

Selonteossa esitetään biokaasuohjelman toimeenpanon vahvistamista ja vaikuttavuuden seuraamista sekä lisäisiä toimia biokaasun tuotannon kasvattamiseksi 4 terawattituntiin. Biokaasuohjelma ulottuu vuoden 2023 loppuun. Valiokunta pitää tärkeänä, että biokaasuohjelmaa päivitetään kattamaan myös vuoden 2023 jälkeiset vuodet. Myös komission keväällä 2022 julkaisema RePowerEU-suunnitelma tähtää biokaasun käytön moninkertaistamiseen Euroopassa vuoteen 2030 mennessä. Valiokunta toteaa, että biokaasun tuotannon huomioon ottaminen myös tulevissa kun-

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

tien ilmastosuunnitelmissa antaa erityisesti maaseutukunnissa mahdollisuuksia maatalouden ilmastopäästöjen vähentämiseen.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kuluttajien ruokatottumuksilla on merkittävä vaikutus maataloustuotannon päästöihin tulevaisuudessa. Ruokavalion muutokseen ja sen merkitykseen ilmastonmuutoksen hillinnälle vaikuttavat puolestaan vallitseva ruokavalio, ruokakulttuuri ja mahdollisuudet tuottaa korvaavia kasviproteiineja. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa todetaan ilmastotoimia pohtineen kansalaisraadın toivoneen, että kotimaisten kasviproteiinien tuotantoa ja ilmastoystävällisen ruoan tuotantoa tuetaan. Valiokunta pitää tarpeellisena, että kotimaisten kasviproteiinien tuotantoa edistetään ja ruokahävikin ehkäisemiseen suunnattuja toimia edelleen vahvistetaan. Valiokunta korostaa, että myös kotimaisen kalaruoan lisäämiseen liittyy paitsi ilmastohyötyjä myös ravitsemuksellisia ja vesiensuojelun kannalta myönteisiä vaikutuksia.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa on tarkasteltu kulutuksen merkitystä ja kulutusta koskevaa tutkimusta perusteellisesti. Kuluttajia kannustetaan puolittamaan hiilijalanjälkensä vuoteen 2030 mennessä, mutta konkreettiset toimenpiteet jäävät kuitenkin vähäisiksi ja vaikutuksiltaan epämääräisiksi. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että kuluttajien mahdollisuuksia tehdä kestäviä valintoja tuetaan erityisesti varmistamalla luotettavan tiedon saanti ruoan alkuperästä ja terveys- ja ympäristövaikutuksista. Ruokajärjestelmän kestävyden parantamisessa merkittävä rooli on myös julkisilla hankinnoilla ja julkisilla ruokapalveluilla.

Liikenteen päästövähennystoimet

Liikennesektori on kokonsa takia keskeisessä roolissa KAISU:n muodostaman kokonaisuuden kannalta. Valtioneuvosto hyväksyi toukokuussa 2021 periaatepäätöksen (LVM/2021/62) kotimaan liikenteen päästöjen vähentämisestä eli fossiilittoman liikenteen tiekartan. Tiekartan tavoitteena on kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen puolittaminen vuoden 2005 tasosta vuonna 2030 ja päästöjen poistaminen kokonaan vuoteen 2045 mennessä. Toimenpiteet kohdennuvat erityisesti tieliikenteeseen.

Tiekartta pitää sisällään kolme eri vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa toteutetaan erilaisia tukia ja kannustimia liikenteen päästöjen vähentämiseksi. Toisessa vaiheessa kesällä 2021 on selvitetty eräitä lisäkeinoja tai kehitystrendejä, joiden on arvioitu vaikuttavan liikenteen päästöihin, mutta joiden vaikutuksista ei vielä periaatepäätöstä hyväksyttäessä ollut riittävästi tietoa. Näitä keinoja tai kehitystrendejä ovat etätyön lisääntyminen, yhdistettyjen kuljetusten edistäminen tavaraliikenteessä ja liikenteen palveluiden edistäminen. Kolmannessa vaiheessa hallitus arvioi ja päättää mahdollisesta kansallisten lisätoimien tarpeesta liikennettä koskien.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että Suomen pitkät etäisyydet markkinoille ja riippuvuus merikuljetuksista sekä talvimerenkulusta asettavat kotimaisen vientiteollisuuden muita maita alttiimmaksi päästöohjauksesta seuraaville kustannusnousuille. Maantieteellisen sijainnin vuoksi meriliikenteen merkitys Suomen ulkomaankaupalle on erityisen suuri, ja muun muassa suomalaisen metsäteollisuuden viennistä noin 90 prosenttia tapahtuu meriteitse. Globaaleilla markkinoilla kilpaileva vientiteollisuus ei pysty viemään kuljetusten kustannustennousua hintoihin. Sahateollisuuden raaka-aine- ja lopputuotelogistiikasta valtaosa hoidetaan tiekuljetuksina. Puuta ja-

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

lostavan teollisuuden raaka-aineen hankinta ja kuljetusten sujuvuus on myös huoltovarmuuden näkökulmasta tärkeää. Kuljetuskustannusten osuus kokonaiskustannuksista on Suomessa merkittävä myös maataloudessa ja elintarviketuotannossa erityisesti Keski-Eurooppaan verrattuna.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa on tarkasteltu erikseen myös työkoneiden kasvi-huonekaasupäästöjen vähentämistä muun ohella konekantaa uudistamalla. Suunnitelmassa esitetään, että mahdollisuutta ottaa käyttöön sähkö- ja biokaasukäyttöisten traktorien ja muiden työkoneiden hankintatuki selvitetään. Valiokunta pitää tätä kannatettavana. Valiokunta korostaa lisäksi alueellisten erojen huomioon ottamista myös liikennettä koskevien ilmastotoimien suunnittelussa. Selonteossa todetaan, että ilmastotoimia pohtinut kansalaisraati korosti yksilöllisten ja alueellisten erojen huomioon ottamista ja vaihtoehtojen tarjoamista erot huomioon ottaville ilmastotoimille.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12.1.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok (osittain)
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Janne Heikkinen kok
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Jenna Simula ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman laatimisesta on säädetty ilmastolaissa. Järjestyksessään toisen Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman lähtökohtia ovat EU:n komission ehdottama vuoden 2030 kiristynyt päästövähennysvelvoite ja Marinin hallitusohjelman ilmastolinjaukset. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma koskee ns. taakanjakosektoria eli päästökaupan ulkopuolisia sektoreita maankäyttösektoria lukuun ottamatta. Taakanjakosektorille kuuluvat liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energian käytön päästöt. Komission ehdotuksen mukaan Suomen päästövähennysvelvoite taakanjakosektorille vuodelle 2030 on 50% verrattuna vuoden 2005 tasoon, ja hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu se, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Nykyiset toimet eivät riitä tavoitteiden saavuttamiseen istuvan hallituksen mukaan.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä näkee, että viime aikoina käsittelyssä olleet energia- ja ilmastopoliittiset esitykset kautta linjan ja nyt käsittelyssä oleva ilmastopolitiikan suunnitelma ovat lisänneet asianomaisten politiikansektoreiden yhteiskunnallista näkyvyyttä, mutta lisänneet samalla huomasti kansalaisten elämisen, asumisen ja liikkumisen kustannuksia. Tämä on siis aivan toisin, mitä hallitus lupaa itse selonteossa, jossa mainitaan seuraavaa: Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman valmistelun yhtenä lähtökohtana on ollut mahdollisimman oikeudenmukainen siirtymä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa. Hallitus puhuu täten ainakin osittain muunneltua totuutta.

Toisaalta valiokuntaryhmämme näkee, että maamme energia- ja ilmastopolitiikan kulmakiviinä on oltava mahdollisimman korkea omavaraisuusaste, tuotanto- ja huoltovarmuus sekä kohtuuhintaisuus. Tässä yhteydessä ei pidä unohtaa sitä, että puusta saatava energia on uusiutuviista energiamuodoista kaikkein kustannustehokkain, ja sitä on välttämätöntä lisätä irrottauduttaessa venäläisestä energiasta ja tuontihakkeesta. Kotimainen energiapuu luo lisäksi Suomeen työtä, toimeentuloa, vienti- ja verotuloja sekä parantaa energiantuotantomme huoltovarmuutta. Samoin tekee kotimainen metsäteollisuuskin. Näin ollen, näemme myös, että metsäpolitiikka tulee pitää kansallisessa päätäntävallassa.

Niin ikään valiokuntaryhmämme katsoo, että nykytilanteessa Suomen pitkät etäisyydet markkinoille ja riippuvuus merikuljetuksista sekä talvimerenkulusta asettavat kotimaisen vientiteollisuuden jo nyt muita maita alttiimmaksi päästöohjauksesta seuraaville kustannusnousuille. Globaaleilla markkinoilla kilpaileva vientiteollisuus ei pysty viemään kuljetusten kustannustennousua hintoihin. Tämän takia esimerkiksi viennin kilpailukyvyistä on tarvittaessa huolehdittava kansallisin keinoin. Eräs tällainen oivallinen keino on esimerkiksi pyrkiä pysyvään vuotuisen 300 miljoonan euron lisärahoitukseen puhuttaessa juuri perusväylänpidosta.

Lopuksi toteamme valiokuntaryhmänä, että rahoituksessa tulee huomioida myös alempiasteiset väylät ja yksityistiet. Samaten tulee huomioida sekin tosiasia, että hyväkuntonen väyläverkosto on myös alempiasteisten väylien ja yksityisteiden osalta merkittävä keino polttoaineiden kulutuk-

Valiokunnan lausunto MmVL 32/2022 vp

sen vähentämiseksi ja tehokkaamman kuljetuskaluston kehittämiseksi. Toki myös ammattidieselin pikainen käyttöönotto olisi hyvä keino teollisuuden logistiikkakustannusten hillitsemiseksi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 11.1.2023

Ritva Elomaa ps
Mikko Lundén ps
Jenna Simula ps